

здібності та повна сліпота щодо ціни. Сюди належать віра без змісту, дисципліна без законності – одним словом, лише тимчасовий характер ідей, шляхів та особистості загалом

ЛІТЕРАТУРА:

1. Енглунд П. Захват і біль битви. Перша світова у 211 епізодах. Харків : Фоліо, 2016. 555 с.
2. Цвейг С. Світ учора. Спогади європейця. Харків : Фоліо, 2018. 411 с.
3. Юнгер Е. Авантюрне серце. Київ : Видавець Анна Клокун, 2020. 296 с.
4. Юнгер Е. Війна як внутрішнє переживання. Київ : Стилет і стилос, 2022. 136 с.
5. Юнгер Е. Вогонь і кров. Київ : Видавець Анна Клокун, 2019. 328 с.

Назарій СЛОБОДЯН

*асистент кафедри німецької філології
та методики навчання німецької мови,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
nazariy.sln@gmail.com*

НІМЕЦЬКА ЗЕМЛЯ ДЛЯ УКРАЇНЦЯ У ФОЛЬКЛОРНІЙ ТРАДИЦІЇ: СФЕРА ЦІННОСТЕЙ ЧИ ІНТЕРЕСІВ?

Мотив «далекої землі, де течуть молочні й медові ріки» має давню фольклорну традицію. Першим, хто ґрунтовно дослідив соціально-утопічні легенди та проаналізував характер їхнього функціонування, був російський фольклорист К. Чистов. Як зазначає дослідник, мотив «далекої землі» присутній в усній народній творчості багатьох народів і є найбільш універсальною формою даного типу легенд [5, с. 21]. Слід зазначити, що в європейських країнах, особливо в епоху Великих географічних відкриттів, широко відомою стала легенда про неймовірні багатства Індії, Китаю і Японії, а пізніше, після експедицій Колумба і Веспуччі, стали ширитися перекази про справжні природні скарби Північної та Південної Америки.

Відомий український фольклорист і етнограф Я. Новицький досліджував образ «далеких земель» на прикладі Запорізької Січі, яка в народному фольклорі стала символом місця, де життя заможне та щасливе [2]. Цю думку розвиває І. Павленко, зазначаючи, що «саме акцентування багатства та значної кількості незаселеної та необроблюваної землі, мінімалізація праці на ній частково спровокувало масову міграцію на ці землі [3, с. 51].

Як і декілька століть тому Запорізька Січ була для українців уособленням багато та щасливого життя, сьогодні однією з таких «далеких

земель» є Німеччина, яка вже декілька десятиліть, з часів падіння Берлінської стіни, стала приваблювати мігрантів з усіх куточків Європи своєю потужною економікою і широким ринком праці, що в свою чергу породило цілий пласт усної народної творчості, яка скристалізувалася на уявленнях про чужу та далеку землю, на основі побаченого та почутого від інших.

Джерельною базою нашого дослідження про мотив «далеких земель» на прикладі Німеччини стали близько 100 нарративних інтерв'ю, які були записані та розшифровані протягом останніх двох років. Власне розповідь про пережитий досвід, або автобіографічна розповідь, давно цікавила не тільки фольклористів, але й істориків, соціологів, антропологів та ін., які провадили свої дослідження в контексті усної історії. Як слушно зазначає сучасна дослідниця фольклору О. Лабащук, «завдання фольклористичного дослідження вимагають, щоб оповідачі розповідали свої історії у формі, максимально наближеній до їх природного побутування. Водночас науковцю потрібно було зібрати достатню кількість текстів, аби мати можливість зробити спостереження і висновки відповідно до мети і завдань своєї роботи» [1, с. 46]. Саме така форма фіксації матеріалу найкраще підходить для дослідження мотиву про «далекі землі». Нашими респондентами стали люди, життя яких так чи інакше пов'язане з темою Німеччини та німцями.

Дослідниця фольклору українських емігрантів Т. Цимбал стверджує, що міфи, у яких домінує образ далекої країни, певної історичної епохи, створюють символ, характерною особливістю якого є відсутність зв'язку з реальністю. Однак міф повинен залишатися емоційним, метафоричним відображенням реальності [4, с. 193]. Наведені приклади підтверджують цю думку.

Якось мені розповідав знайомий, якщо там, в Німеччині, встати зранку і вийти в шкарпетках, то ти їх не забрудниш, бо в них дорожня служба дорогу з милом миє. Не знаю, на скільки це правда, а наскільки міф, але таке я чув. (Записано 01.05.2021 р. від М. Б. С., м. Шумськ).

Там все не так, бо там і будова, і чистота всюди, німці то є німці, всюди в них чисто. Мене водили по місті, бо жила там і я дивилася тільки там. Але всюди так гарно! І магазини, і лікарні, і всюди, де вона мене водила, мені дуже сподобалося. Таке враження, що цю всю красу не люди створили! (Записано 27.04.2021 р. від С. Б. Й., с. Велика Плавуча)

Як зазначає К. Чистов у своєму монографічному дослідженні «Народні соціально-утопічні легенди», в народній свідомості існує думка, що в такій ідеальній країні панують й ідеальні соціальні відносини [5, с. 36]. Тут

варто наголосити на тому, що в досліджуваних нами наративах чітко простежується атрибутів гармонії та достатку.

Ну та в кожного народу щось своє є. Як приїхали, то зразу будинки великі в очі кинулися, видно було, що люди живуть багато, в достатку. Роботи багато всякої є, можна було заробити, а не так, як в нас. Порядок всюди, коло хатів прибрано так, охайно, листя як з дерев нападає, то зразу підмітають, щоб чисто було. (Записано 21.01.2021 р. від М. С. М., м. Тернопіль).

Ну насамперед, що здивувало – це німецька пунктуальність на кожному кроці, точність, педантичність їхня, порядок у всьому. Починаючи від вулиць, будівель до відносин з людьми. Ще вихованість, толерантність. Але вражало, що вони люди спокійні, майже без емоцій. Тобто емоції можуть тримати при собі. (Записано 16.03.2021 р. від Б. Б. І., с. Кобиловолоки, Тернопільського району, Тернопільської області).

У більшості наративів можна виокремити осциляцію між полюсами структурних уявлень про світ – «тут/там», «ми/вони». Щоб дослідити та виокремити цю протилежність, варто зосередитися саме на цих підставових механізмах наративізації досвіду, які, власне, і відповідають за зміст наративу. Дуже часто в такій позиції зіставлення респонденти наголошують на ціннісних орієнтаціях особистості, інколи вдавшись до гіперболізації. Наведемо деякі пасажі із розшифрованих інтерв'ю.

Запам'яталась мені їхня доброта і ввічливість, вони завжди були готові тобі допомогти в будь-чому, навіть тоді, коли ти з ними не зміг порозумітися, вони не лишали тебе в біді, а знаходили шляхи вирішення проблеми і йшли на контакт. Ментально ми від них дуже відрізняємось. (Записано 04.05.2021 р. від Н. У. М., с. Глібів).

Ну, мені попадалися, можна сказати, дуже добрі люди, вони добре і до мене ставилися, допомагали в роботі, коли мені потрібно було. Завжди, коли я щось питала, мені все відповідали, допомагали. У нас таке не часто зустрінеш. Здавалося, що вони готові все для тебе зробити. Наприклад, мені дуже важко було з мовою перші дні, то вони ніколи не злились, а розуміли з півслова. (Записано 25.04.2021 р. від К. Н. П., с. Великий Говилів).

Що найбільш притаманна німцям, то це законослухняність, прихований, але великий романтизм, реалістичне оцінювання ситуації. Я вважаю, що це люди добрі, вони працьовиті, не байдужі до чужого болю. Вони люблять життя і цінують свій час. Також німецький характер суто патріотичний і послідовний. (Записано 22.04.2021 р. від П. А. А., с. Старий Олексинець).

Деякі респонденти, які побували в Німеччині, або ж наслухались про неї з інших уст, підкреслюють матеріальну складову зацікавленості цією країною. Саме тут чітко простежується досліджуваний нами мотив «далеких земель», що зазвичай виникає в наративах тих респондентів, які в період четвертої хвилі української еміграції були змушені податися за кордон в пошуку кращої долі та матеріального забезпечення.

Особисто мені здається, що Німеччині просто пощастило, що вона не є сусідом Росії; в неї таке геополітичне розташування більш сприятливе. І звичайно, вони багато працюють, тому досягають всього, чого хочуть. Загалом живуть багато, мають гарні місця роботи, а ще - допомагають іноземцям.

Думаю, що Україні треба ще років сорок гарненько попрацювати, і тоді, можливо, і в нас буде такий рівень життя, як в Німеччині. (Записано 26.01.2021 р. від З.В.Б., м. Тернопіль)

Заробітна плата в Німеччині дає людині достойний рівень життя. Наприклад, навчання, лікування та страхова медицина, якісне харчування, відпочинок, різні культурні та спортивні заходи. А заробітну плату в Україні, особливо пенсію можна охарактеризувати так: «не відмовляйте собі ні в чому: ні в воді, ні в хлібі...». (Записано 15.04.2021 р. від Б. О. Л., м. Вільц, Люксембург).

Отже, спостереження за текстами розповідей, де простежується мотив «далекої землі», засвідчують, що для українця німецька земля постає не тільки уособленням заможного життя та великих можливостей. Насамперед це країна зі своїми ціннісними орієнтирами, системою поглядів на життя та власною своєрідною ментальністю, які в сукупності створюють ґрунт для формування фольклорного образу, що трансформується в свідомості цілого народу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лабашук О. Перспективи застосування методики наративного інтерв'ю для сучасних фольклористичних досліджень. *Studia Methodological*. Issue 48. Ternopil – Kielce, 2019. P. 41-50.
2. Новицкий Я.П. Народная память о Запорожье. Предания и рассказы, собранные в Екатеринославщине. 1875-1905 г. Репринтное воспроизведение издания 1911 года. Рига: Сприндас. 1990.
3. Павленко І.Я. До питання про соціально-утопічні мотиви в українському фольклорі (на матеріалі легенд та переказів про Запоріжжя). Літературний процес в контексте етнокультур. 2005. С. 51-53.
4. Цимбал Т. Фольклор як віддзеркалення українського діаспорального буття. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2014. С. 192-196.
5. Чистов К.В. Русские народные социально-утопические легенды 17-20 вв. М.: Наука, 1967.